

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 347.7 (043.2)

BOLOGAN DUMITRIȚA
REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ÎNȚELEGERILOR DE
CARTEL

553.02 – DREPTUL AFACERILOR

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2016

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Centrului de Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

Aurel BĂIEȘU, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. Victor VOLCINSCHI - doctor în drept, profesor universitar;
2. Olesia PLOTNIC – doctor habilitat, conferențiar universitar.

Componența Consiliului științific specializat:

1. Eugenia COJOCARI – președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Boris SOSNA – secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar;
3. Viorica CĂRARE – doctor habilitat, profesor universitar;
4. Andrei SMOCHINĂ - doctor habilitat, profesor universitar;
5. Gheorghe CHIBAC - doctor în drept, profesor universitar;
6. Olga BULMAGA – doctor în drept.

Susținerea va avea loc la data de “27” decembrie 2016, ora 15:00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 18 553.02 - 03 din cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, mun. Chișinău, str. Ghenadie Iablocikin 2/1, bir. 101, în incinta Universității de Studii Europene din Moldova.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală “Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, la Biblioteca Națională a Republicii Moldova și pe pagina web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat la “ 24 ” noiembrie 2016.

Secretar științific al

Consiliului științific specializat,

dr. în drept, conf.

_____

SOSNA Boris

Conducător științific,

dr. hab. în drept, prof.

_____

BĂIEȘU Aurel

Autor:

_____

BOLOGAN Dumitrița

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei

În contextul obligațiilor asumate de către Republica Moldova în baza Acordului de Parteneriat și Cooperare între Republica Moldova și Uniunea Europeană, precum și a Planului de Acțiuni RM – UE, s-a impus necesitatea elaborării unui cadru legislativ care să promoveze dezvoltarea economică prin ameliorarea climatului investițional, în vederea asigurării condițiilor nediscriminatorii pentru desfășurarea afacerilor. Punctul culminant al eforturilor specialiștilor din Republica Moldova din domeniul dreptului concurenței, al autorității de concurență și al sprijinului experților străini l-a reprezentat elaborarea și adoptarea în 2012 de către Parlament a noii Legi a concurenței nr. 183 [24]. Acest act normativ este unul foarte novator pentru Republica Moldova și transpune fidel prevederile art. 101-106 ale Tratatului de Funcționare al Uniunii Europene, reprezentând una dintre piesele cele mai progresiste ale legislației, deoarece introduce noi atitudini, principii, proceduri și mecanisme.

Dar aceasta mai impune, în același timp cercetări științifice referitoare la conținutul obligațiilor pe care și le-a asumat Republica Moldova, reflectate în noua Lege a concurenței nr. 183. În acest sens, profesioniștii din mediul juridic, autoritatea de concurență, precum și întreprinderile și consumatorii, trebuie să cunoască legislația și practica Uniunii Europene în materie de activități interzise. Motiv pentru care se atestă o necesitate stringentă a unei cercetări care să explice noțiunile existente în noua lege a concurenței, preluate din legislația și practica Uniunii Europene. În consecință, o examinare detaliată a reglementării juridice a cartelurilor o considerăm deosebit de oportună.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Cu toate că legea anterioară cu privire la protecția concurenței nr. 1103 din 30.06.2000 [25] reglementa, totuși, deși într-un mod oarecum rudimentar, acordurile anticoncurențiale dintre agenții economici, nu există, practic, monografii sau analize științifice care să explice sau să interpreteze normele legale. Doar câțiva autori, au făcut referiri tangențiale la practicile anticoncurențiale în monografii/manuale de drept al afacerilor/economic sau în suporturi de curs de drept comercial. Abia în anul 2014, au fost elaborate note de curs în domeniul dreptului concurenței, însă care prezintă o abordare generală a întregii materii a concurenței [6]. Și tot în 2014, a fost elaborată o teză de doctor în drept [11], în care se prezintă un studiu comparat inovativ al măsurilor organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practici anticoncurențiale în Republica Moldova, însă nu abordează în detaliu înțelegerile de tip cartel.

Bazele teoretice ale cercetării le-au constituit lucrările iluștrilor juriști și cercetători europeni, precum și ruși, cum ar fi R.Whish, L.R. Boșilcă, O.E. Gălățeanu, L. Irinescu, V.

Cărare, O. Bulmaga, W. Berge, S. Bishop, S. Brenner, T. Carmeliet, E. Combe, M.A Cohen, J.M. Connor, W. Wilson, A. Ezrachi, J. Zhou, E.M. Hadley, C. Harding, J. Joshua, E. Hexner, K. Hüschelrath, J. Weigand, A. Jones, G. Klein, N. Kroes, M. Levenstein, V. Suslow, M. Monti, M. Motta, M. Polo, V. Oers, R.A. Posner, H. Schröter, J. Shapira, G. Spagnolo, L. Talev, W. Wils, A.B. Венедиктов, А.И. Каминка, В.И. Синайский.

Lucrarea, de asemenea a utilizat și analizat jurisprudența Comisiei Europene și a Curții Europene de Justiție.

Scopul și obiectivele tezei rezidă într-o cercetare complexă și detaliată a cadrului normativ național și internațional, a materialului teoretic și practic, în vederea reliefării modului în care sunt reglementate înțelegerile de cartel, atât în Republica Moldova, cât și în Uniunea Europeană, cu oferirea de exemple concrete din practica Comisiei Europene și a Curții Europene de Justiție. Ca urmare a analizei prevederilor normative conținute atât în Legea nr. 183/2012, cât și în actele subordonate legii, dar și a practicii Consiliului Concurenței și, în consecință, a instanțelor de judecată, lucrarea își propune să evidențieze neconcordanțele existente, reglementările inexacte ori care pot trezi interpretări contradictorii, precum și o analiză concisă a jurisprudenței Republicii Moldova la acest subiect.

Pentru realizarea acestui scop, au fost stabilite câteva **obiective**:

- analiza noțiunii de „cartel” expusă atât în literatura de specialitate, cât și în legislație, în scopul elucidării terminologiei;
- determinarea categoriilor de acorduri anticoncurențiale orizontale în dependență de diferite criterii de clasificare;
- cercetarea comportamentului carteliștilor, precum și a modului de investigare efectuat de autoritatea de concurență;
- analiza politicii de clemență, a succesului înregistrat pe plan european, precum și a modului de aplicare a acesteia în Republica Moldova;
- evidențierea mecanismelor care ar facilita activitatea Consiliului Concurenței în vederea detectării și prevenirii creării cartelurilor;
- evidențierea lacunelor sau a incertitudinilor legale din domeniul reglementării cartelurilor și a politicii de clemență;
- formularea recomandărilor de *lege ferenda* în vederea îmbunătățirii legislației concurenței și a practicii aplicării acesteia.

Metodologia cercetării științifice

La elaborarea acestei lucrări au fost utilizate diverse metode, procedee și tehnici, cum ar fi: metode științifice generale (logică, istorică, gramaticală, prospectivă) și juridice (comparativ – juridică și formal - juridică).

În plus, în procesul de elaborare a tezei au fost studiate doctrina, jurisprudența și legislația. A fost cercetată atât doctrina generală a dreptului privat din Republica Moldova, precum și doctrina din domeniul concurenței din România, Rusia, precum și dintr-o serie de state din Uniunea Europeană ca Franța, Marea Britanie, Germania, și Statele Unite ale Americii. În ceea ce privește baza normativă, au fost analizate: Constituția Republicii Moldova, Legea nr. 183/2012, precum și actele Consiliului Concurenței de punere în aplicare a acestei legi, dar și acte ale Uniunii Europene, ca Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene, regulamente, comunicări și orientări ale Comisiei Europene. În plus, au fost aduse o multitudine de exemple din jurisprudența Comisiei Europene și a Curții Europene de Justiție în materie de carteluri.

Noutatea și originalitatea științifică

Lucrarea reprezintă o primă încercare de a realiza o cercetare juridică complexă care abordează acordurile anticoncurențiale orizontale. Gradul de profunzime a tratărilor efectuate converg spre formularea unor propuneri de îmbunătățire a legislației concurenței Republicii Moldova, care să conducă la crearea unei înțelegeri uniforme și clare a normelor referitoare la acorduri anticoncurențiale, în scopul apărării intereselor întreprinderilor și consumatorilor. În consecință, noutatea științifică a lucrării constă în îmbinarea elementului analitic, a celui comparativ și a aspectului practic, argumentarea naturii juridice a interesului științific pe care-l prezintă factorii instituționali în privința opțiunilor practice legate de dreptul antitrust cercetat în lucrare pentru teoreticienii și practicienii școlilor de drept civil din Republica Moldova și alte state. Un interes deosebit îl reprezintă analiza politicii de clemență, a imunităților prevăzute pentru operatorii economici și persoanelor fizice, estimându-se eficiența unei astfel de colaborări în diferite țări, selectându-se cele mai eficiente și reușite metode de colaborare în lupta cu diverse tipuri de carteluri, acestea fiind propuse spre perfecționarea Legii 183/2012 și a metodelor de lucru ale Consiliului Concurenței Republicii Moldova.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în *cercetarea* multidimensională a reglementărilor juridice a înțelegerilor de cartel la nivel național și internațional, precum și *elucidarea* practicii autorității europene de concurență și a jurisprudenței europene în materie, *fapt care a avut ca efect formularea* propunerilor de *lege ferenda*, în vederea *perfecționării* cadrului normativ intern și *aplicării* uniforme, corecte și eficiente a celor mai recente soluții legislative de către Consiliul Concurenței și instanțele de judecată din Republica Moldova.

Semnificație teoretică. Prezenta teză de doctorat reprezintă o analiză complexă a reglementării juridice a înțelegerilor de cartel în Republica Moldova, cu exemplificări relevante din jurisprudența Comisiei Europene și a Curții Europene de Justiție în scopul unei mai bune înțelegeri a practicilor anticoncurențiale interzise. Concluziile și rezultatele obținute pot fi utilizate în activitatea științifică ulterioară din domeniul concurenței, la elaborarea manualelor,

monografiilor, precum și în activitatea didactică pentru disciplinele de dreptul concurenței și dreptul afacerilor.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de aplicabilitatea practică a recomandărilor formulate în teză și de propunerea modificărilor de *lege ferenda* la Legea concurenței 183/2012. De asemenea, concluziile și recomandările expuse în lucrare pot fi utile legislatorului moldovean, organelor cu funcții de elaborare a politicilor în domeniu pentru optimizarea impactului normelor concurențiale asupra mediului de afaceri din Republica Moldova. Cercetarea poate fi utilizată pentru perfecționarea programelor de studiu ale instituțiilor și facultăților de drept, dar și la instruirea cadrelor din sistemul judecătoresc. În final, concluziile generate și tratarea analitică pot fi utile activității Consiliului Concurenței în procesul de examinare a plângerilor, efectuare a investigațiilor și luare a deciziilor, cât și instanțelor de judecată, la examinarea dosarelor privind înțelegerile de cartel, datorită caracterului exemplificativ din jurisprudența europeană, jurisprudență care explică modul de implementare a noilor norme concurențiale din Republica Moldova, care sunt într-o mare măsură armonizate celor ale Uniunii Europene.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. S-a propus următoarea definiție a termenului de „cartel” - acord anticoncurențial orizontal, o practică concertată asupra căreia convin două sau mai multe întreprinderi sau asociații de întreprinderi, care prin fixarea prețurilor, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea piețelor sau a clienților, participarea cu oferte trucate la licitații, limitarea sau împiedicarea accesului pe piață a altor întreprinderi, aplicarea în raporturile cu partenerii comerciali a condițiilor inegale la prestații echivalente, condiționarea încheierii contractelor de acceptare de către parteneri a unor prestații suplimentare, duc la împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piață.

2. S-a evidențiat lipsa de claritate în delimitarea făcută de legiuitorul Republicii Moldova între art. 5 și art.7 ale Legii concurenței nr. 183/2012, precum și omiterea ultimelor tendințe ale jurisprudenței Comisiei Europene și a Curții Europene de Justiție, potrivit cărora, chiar și acordurile interzise *per se* ar putea fi exceptate după o evaluare detaliată, aducându-se exemple concrete din practica europeană, cât și din practica națională. De asemenea, s-a descris și elucidat comportamentul carteliștilor, precum și mecanismele utilizate de autoritățile de concurență din alte state în lupta împotriva cartelurilor.

3. S-a demonstrat importanța politicii de clemență în calitate de instrument de descurajare a formării cartelurilor, dar și de detectare și sancționare a celor deja existente. Astfel, s-au evidențiat o serie de mecanisme care ar facilita procesul detectării înțelegerilor de cartel, cum ar

fi introducerea sistemului de numere de ordine, a exonerării de răspundere penală, a posibilității de executare privată.

4. Au fost formulate propuneri de *lege ferenda*, și anume, introducerea unui nou articol 92¹ care să prevadă procedura de acordare a numărului de ordine și a unui alineat nou, (2) la articolul 246 care să prevadă exonerarea de răspundere penală.

Implementarea rezultatelor științifice. Cercetările desfășurate au format obiectul și au fost dezbătute în cadrul conferințelor științifice internaționale, atât și Republica Moldova, cât și din străinătate în cadrul Școlii de Vară pentru doctoranzi “Uniunea Europeană și Politica Europeană de Vecinătate: Politica Externă în Schimbare, Criză și Stagnare”, în cadrul Colegiului Europei, Natolin, Polonia.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată și discutată în cadrul Centrului de Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei. Rezultatele cercetării au fost aprobate de Seminarul științific de profil din cadrul aceluiași Institut.

Publicațiile științifice la tema tezei. Unele aserțiuni conținute în această lucrare și-au găsit reflectarea în 7 articole științifice publicate în Revista Română de Concurență, Revista Națională de Drept, Intellectus, Law and Politology, Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, etc. De asemenea, unele dintre cercetările nemijlocite au fost efectuate în cadrul unui stagiului de cercetare, ca urmare a obținerii unei burse DAAD în cadrul Institutului pentru Integrare Europeană din cadrul Europa-Kolleg și Institutului Max Planck pentru Drept Internațional Privat din Hamburg, Germania.

Volumul și structura lucrării. Din punct de vedere structural, teza de doctorat este constituită din adnotări (în limba română, rusă și engleză), lista abrevierilor utilizate în teză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, lucrarea numără 151 pagini de text, iar în lista bibliografică sunt incluse 282 de titluri.

Cuvinte-cheie: cartel, cartel dur, acord anticoncurențial orizontal, practici, acord, întreprindere, piață relevantă, clemență, imunitate, reducere, amendă, investigare, răspundere juridică, Consiliul Concurenței, Comisia Europeană, Curtea Europeană de Justiție.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducerea** lucrării sunt descrise actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, metodologia cercetării, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, rezultatele științifice principale înaintate spre susținere, aprobarea rezultatelor științifice, etc.

1. Analiza situației în domeniul reglementării juridice a înțelegerilor de cartel cuprinde 3 paragrafe, dintre care unul reprezintă concluzii.

1.1. Tratări doctrinare referitoare la înțelegerile de cartel și examinarea evoluției cadrului legislativ în domeniu

Doctrinarii români Irinescu L., Prescure T. și Gheorghiu G., Boșilcă L. R. analizează înțelegerile de tip cartel, trecând în revistă atât argumentele pentru incriminarea cartelurilor. În Marea Britanie, profesorul Whish R. [32] se expune detaliat asupra înțelegerilor de tip cartel, aducând multiple exemple din jurisprudența europeană. Autorul Ezrachi A. [17], analizează rezumativ 450 de cauze ale Curții Europene de Justiție, ale Tribunalului Funcției Publice și Comisiei Europene, iar Connor J. [15], a colectat probe cu privire la funcționarea cartelurilor în 279 de piețe între anii 1888 și 2005. În Germania, încă din anii '60 ai secolului trecut, apar monografiile referitoare la Kartellrecht (dreptul cartelurilor) [3]. Conform lui Fiebig A., [19] din cauza faptului că nu există vreo definiție unanim acceptată referitoare la ce înseamnă concurența, prevederile legale desemnate să o protejeze, sunt foarte vagi. Tschierschky S. [31 p.68], un fost inițiator de cartel el însuși, diferențiază între dorința întreprinderilor de a forma carteluri, condițiile industriei, capacitatea lor de a face aceasta, dar și existența de „politici practice și concrete de cartel care au dus la descoperirea numeroaselor moduri de a confrunța aceste dificultăți într-un fel sau altul”. Doctrina franceză operează cu noțiunea de „antantă”, având în vedere acorduri, practici concertate și decizii ale asociațiilor de întreprinderi, însă această noțiune nu apare propriu-zis în legislația care reglementează concurența, dar este utilizată de autoritățile de concurență, instanțe și doctrina franceză. În viziunea unor reprezentanți ai doctrinei americane [18, p. 3], cartelurile nu reprezintă neapărat opusul liberalismului și concurenței, ci o variație a acestora. Baker D. [2] analizează criminalizarea cartelurilor în Europa, iar Levenstein M. [26], examinează aproximativ 700 de condamnări pronunțate de Departamentul de Justiție al SUA pentru carteluri, sau peste 36 de condamnări pentru înțelegeri de tip cartel pe an. Conform lui Венидиктов А.В. (Venedictov A.V.) [34], pentru literatura de specialitate a Federației Ruse, în mod tradițional, problema centrală o reprezintă clasificarea unor tipuri de uniuni antreprenoriale și prevederile legislației cu privire la carteluri. În acest sens, un interes deosebit îl reprezintă monografiile profesorului Каминка А.И. (Caminca A.I.) [35], care a analizat aspecte legate de acordurile anticoncurențiale orizontale încă la începutul secolului trecut și articolul profesorului Синайский В.И. (Sinaischi V.I.) [36]. De asemenea, unele considerații importante în privința sindicatelor și trusturilor din Federația Rusă le-au adus profesorii Шершеневич Г.Ф. (Șerșenevici G.F.) și Федоров А.Ф. (Fiodorov A.F.).

Necesitatea de a ocroti consumatorii împotriva practicilor restrictive de concurență derivă încă din antichitatea romană. Lex Iulia a introdus impedimente la creșteri artificiale ale prețurilor

pe piața cerealelor. În anul 483, Constituția lui Zenon a extins reprimarea la orice produse alimentare, cât și la articole de primă necesitate. În Evul Mediu, primele reglementări datează din timpul lui Eduard al VI-lea al Angliei (1547-1553) care aveau ca scop reprimarea înțelegerilor prin care negustorii din același sector economic provocau, deliberat, măritri nejustificate de prețuri. În Franța, Codul penal din 1810 pedepsea sever persoanele care prin asocieri realizau o acțiune pe piață în scopul de a realiza un câștig care nu ar fi fost rezultatul funcționării naturale a ofertei și a cererii. În Rusia, primele monopoluri au apărut în anii '80 ai secolului al XIX-lea. În perioada anilor 1910-1914, se înregistrează un nou val de dezvoltare a monopolurilor, condiționat de progresul industrial, numărul cartelurilor și sindicatelor comerciale și industriale ajungând la 200. SUA deține una dintre cele mai solide fundamente juridice în domeniul anticoncurențial, construit atât în baza Legii Sherman din 1890, cât și în baza Legii Clayton și Legii cu privire la Comitetul Federal pentru Comerț din 1914.

Anii 1920 și 1930 au reprezentat perioada de glorie a cartelurilor internaționale. Guvernele au transformat cartelurile internaționale în pârgii de manevrare și influențare a piețelor internaționale, acestea guvernând aproximativ 40% din comerțul mondial [16]. Cartelizarea a devenit echivalentă apărării securității economice interne, în calitate de instrument de război economic, iar apoi de planificare de război. După 1945 a avut loc o schimbare dramatică în gândire, o dată cu apariția lucrărilor clasice referitoare la cartelurile internaționale, iar cartelurile au început să fie considerate exact opusul concurenței și liberalismului.

În cadrul comunității europene, Tratatul de la Roma, a reglementat practicile anticoncurențiale în Art. 85, care a devenit art. 81 al Tratatului de la Amsterdam, și mai târziu art. 101 al Tratatului de Funcționare a Uniunii Europene (TFUE), fiind structurat pe principiul interzicerii acordurilor și practicilor concertate de tip monopolist, cu o serie de excepții a căror finalitate este extra-concurențială. O serie de regulamente, la care se adaugă multiple comunicări și instrucțiuni ale Comisiei Europene, asigură o implementare corespunzătoare a prevederilor legale. Directoratul General de Concurență al Comisiei Europene posedă competențe exclusive de investigație în cazul suspiciunilor de încălcare a normelor UE în domeniul concurenței, permițându-i Comisiei să aplice, să scutească și să impună amenzi întreprinderilor care încalcă prevederile tratatului. Iar Curtea Europeană de Justiție are competența de a anula deciziile Comisiei. Astfel, statele membre au creat un agent supranațional puternic, împuternicit cu competențe suficiente pentru a lupta cu cartelurile. La moment, domeniul concurenței în UE reprezintă una dintre poveștile de succes ale întregului proces de integrare europeană și este unul dintre cele mai bune exemple de guvernare supranațională.

În Republica Moldova, primele norme juridice care au reglementat protecția concurenței, dar nu și acordurile anticoncurențiale au fost prevăzute de Hotărârea Guvernului RSSM cu

privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale, Legea cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței, fiind reflectate ulterior în Legea nr. 1103-XIV din 30.05.2000 cu privire la protecția concurenței [25]. Ulterior, Art. 5 al Legii concurenței nr. 183/2012, interzice, fără a fi necesară o decizie prealabilă în acest sens, orice acorduri între întreprinderi sau asociații de întreprinderi, orice decizii ale asociațiilor de întreprinderi și orice practici concertate care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piața Republicii Moldova sau pe o parte a acesteia. Legea Republicii Moldova definește două tipuri de acorduri anticoncurențiale – verticale și orizontale, iar în art. 7 sunt reglementate o subcategorie a acestora din urmă, și anume, cartelurile dure.

1.2. Conturarea definiției cartelului.

În contextul afacerilor, cartelul este o înțelegere dintre un grup de producători independenți (de obicei din aceeași industrie), care sunt de acord să coopereze împreună pentru a influența și stabili prețurile de pe piață, pentru a limita aprovizionarea, restrânge concurența și chiar împărți profiturile. De-a lungul timpului, noțiunea de cartel a generat conotații negative, iar astăzi sugerează un grad de indezirabilitate. Existența cartelurilor contravine teoriilor clasice de concurență deschisă și piață liberă, care au asigurat că formarea de carteluri este ilegală în multe țări occidentale, inclusiv Australia, Canada, Statele Unite ale Americii și întreaga Uniune Europeană.

Recomandarea Consiliului OECD privind măsurile eficiente împotriva cartelurilor dure [28] definește „un cartel dur” ca un acord anticoncurențial, practici concertate anticoncurențiale, sau aranjamente anticoncurențiale între concurenți de a stabili prețuri, a face oferte trucate (licitații secrete), a stabili limitarea producției sau cote, sau a împărți piețe, prin alocarea clienților, furnizorilor, teritoriilor sau liniilor de comerț. Cu toate acestea, conform Camerei Internaționale de Comerț [23], toate excluderile și autorizațiile a ceea ce ar fi în caz contrar un cartel dur, ar trebui să fie transparente și ar trebui să fie revizuite periodic pentru a evalua dacă acestea sunt necesare.

În literatura de specialitate a Federației Ruse se face o diferențiere dintre carteluri dure și alte tipuri de carteluri. „Cartelurile dure” sunt definite ca „acorduri care produc cel mai negativ impact asupra concurenței. Scopul acestora este stabilirea de către concurenți a prețurilor, convenite printr-un acord, la produsele lor, divizarea pieței între concurenți în baza principiului geografic (divizarea teritorială a pieței) sau în funcție de categoria de cumpărători ai produsului, precum și stabilirea de către concurenți a cotelor la producere sau vânzare a produselor pe piață”, în timp ce alte tipuri de carteluri sunt descrise ca „acorduri dintre agenți economici concurenți, cu scopuri altele decât cele indicate mai sus, însă în rezultatul realizării cărora se limitează (poate fi limitată) concurența”[33].

Observăm că nici legislația Republicii Moldova, și nici doctrina nu oferă noțiunea de „cartel”. Legea nr. 183/2012 definește acordurile anticoncurențiale orizontale, ca fiind „acorduri sau practici concertate ce se realizează între două sau mai multe întreprinderi care funcționează pe piață la același (aceleași) nivel (niveluri)”. În art. 5, legea interzice acordurile anticoncurențiale la general, fără a face distincție între cele orizontale și cele verticale. Cu toate acestea, în art. 7 sunt specificate în mod expres cartelurile dure, ca fiind „acorduri anticoncurențiale orizontale, cu excepția acordului de importanță minoră, care, în mod direct sau indirect, izolat sau în combinație cu alți factori aflați sub controlul părților, are ca obiect: fixarea prețurilor de vânzare a produselor către terți; limitarea producției sau a vânzărilor; împărțirea piețelor sau a clienților; participarea cu oferte trucate la licitații sau la alte forme de concurs de oferte.” O interpretare *stricto sensu* a acestei prevederi ar putea sugera că cartelurile dure reprezintă doar cele mai grave încălcări și limitări ale normelor anticoncurențiale, celelalte acorduri anticoncurențiale orizontale interzise, putând fi numite, convențional – carteluri. Putem conchide că această tendință provine din literatura științifică și didactică din Europa de Vest și SUA, unde este utilizat pe larg termenul de „cartel”. OECD utilizează numai noțiunea de „cartel dur”, noțiunea de „cartel” lipsind din vocabularul documentelor acestei organizații, în timp ce doctrinarii și practicienii vest europeni și americani, procedează invers, adică asimilează de cele mai multe ori noțiunea de „cartel” cu cea de „cartel dur”. Suntem de acord cu doctrinarul britanic Whish R. [32], care utilizează pe larg termenul de „cartel”, având în vedere orice acord anticoncurențial orizontal, iar când se referă la acordurile anticoncurențiale orizontale care nu pot fi exceptate, le numește „carteluri dure”. De fapt, aceeași logică este prezentă și în prevederile Legii nr. 183/2012 în art. 7 alin. (3). În această ordine de idei, propunem următoarea definiție a termenului de „cartel” - acord anticoncurențial orizontal, o practică concertată asupra căreia convin două sau mai multe întreprinderi sau asociații de întreprinderi, care prin fixarea prețurilor, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea piețelor sau a clienților, participarea cu oferte trucate la licitații, limitarea sau împiedicarea accesului pe piață a altor întreprinderi, aplicarea în raporturile cu partenerii comerciali a condițiilor inegale la prestații echivalente, condiționarea încheierii contractelor de acceptare de către parteneri a unor prestații suplimentare, duc la împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piață.

Mai mult decât atât, Curtea Europeană de Justiție cu sediul la Luxemburg, utilizează pe larg în jurisprudența sa, noțiunea de „cartel” atunci când se referă la acordurile anticoncurențiale orizontale specificate în articolul 101 TFUE. Același lucru poate fi dedus din doctrina și practica instanțelor din SUA.

2. Determinarea naturii juridice, tipologiei și răspunderii juridice pentru înțelegerile de cartel conține 5 paragrafe, dintre care unul reprezintă concluzii.

2.1. *Identificarea elementelor constitutive ale unei înțelegeri de cartel.* Subcapitolul cercetează următoarele elemente: întreprinderile, acordurile, deciziile sau practicile concertate, obiect sau efect de împiedicare, restrângere sau denaturare a concurenței, piața Republicii Moldova sau o parte a acesteia.

Întreprinderile reprezintă orice entitate, inclusiv asociația de întreprinderi, angajată în activitate economică, cu denumire proprie înființată în modul stabilit de legislație. Un acord reprezintă orice formă (verbală sau scrisă) de manifestare a voinței comune cu privire la comportamentul pe piață, exprimată de două sau mai multe întreprinderi independente. Un acord orizontal este un acord sau practică concertată, ce se realizează între două sau mai multe întreprinderi care funcționează pe piață la același (aceleași) nivel (niveluri). Pentru a demonstra existența unui acord anticoncurențial, este suficient ca cei care încheie o înțelegere de cartel „să exprime intenția de” a se comporta pe piață într-un anumit fel, adică să existe o materializare clară a „concursei de voințe”, astfel încât să restrângă concurența.

Noțiunea de „practică concertată” provine din dreptul antitrust american, regăsindu-se în articolul 1 din Legea Sherman sub denumirea de „conspiracy”, ulterior generalizându-se denumirea de „acțiuni concertate” [22]. În Republica Moldova, o practică concertată reprezintă o formă de coordonare a acțiunilor între întreprinderi independente, prin care cooperarea practică dintre acestea înlocuiește în mod intenționat riscurile concurenței, fără ca întreprinderile sau grupurile de întreprinderi să fi încheiat un acord în acest sens.

Astfel, obiectul, nu este intenția subiectivă a părților atunci când devin parte la un acord, dar se referă mai degrabă la sensul obiectiv și scopul acordului în sensul economic care urmează să fie aplicat. Mai mult, dacă s-a stabilit că un acord are ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, existența unor efecte anticoncurențiale nu trebuie demonstrată de către Consiliul Concurenței pentru a constata că există o restrângere a concurenței în sensul prezentei legi. Regula de bază este că restrângerea adusă concurenței trebuie să fie apreciabilă.

La analiza efectelor, trebuie luate în considerare contextul pieței geografice, pieței relevante a produsului, existența și ponderea celorlalți concurenți. În al doilea rând, este necesar de a evalua care ar fi fost situația în absența unui astfel de acord.

Piața este considerat locul unde se întâlnește cererea cu oferta de mărfuri, servicii și lucrări, stabilind circuitul dintre producție și consum. Piața relevantă reprezintă piața pe care se desfășoară concurența și este utilizată pentru identificarea produselor și a agenților economici ce se află în concurență directă în afaceri, fiind alcătuită din piața produsului și piața geografică.

2.2. *Analiza tipurilor de practici de cartel, care sunt următoarele:*

1. Stabilirea directă sau indirectă a prețurilor de cumpărare sau de vânzare sau a oricăror alte condiții de tranzacționare, prin intermediul unui aranjament prin care vânzătorii de produse

sau servicii de la același nivel de producție sau de distribuție, fie cad direct de acord asupra prețurilor produselor lor sau asupra altor factori care influențează prețul sau principiile de stabilire a prețurilor, cum ar fi reduceri, prevederi, condiții de plată sau garanții.

2. Împărțirea piețelor sau surselor de aprovizionare. Câteva întreprinderi pot conveni ca fiecare să aibă exclusivitate într-o zonă geografică anumită, fără interferența celorlalte. Sau, întreprinderile pot conveni să împartă piețele conform claselor de clienți.

3. Cele care limitează sau controlează producția, distribuția, comercializarea, dezvoltarea tehnică sau investițiile, ceea ce are loc prin reducerea sau dirijarea voluntară a volumului fizic de marfă într-o perioadă de timp, de către agenții economici implicați într-un acord, reducerea sau orientarea repartiției volumului de marfă către partenerii comerciali ai participanților la realizarea practicii anticoncurențiale și reducerea sau dirijarea modului de plasare a fondurilor, în funcție de interesele membrilor acordului [22].

4. Participarea cu oferte truate la licitații sau la orice alte forme de concurs de oferte. De obicei, se purcede la anunțarea ofertelor de către membrii cartelului către un secretariat central sau se lucrează prin rotație – astfel încât fiecare membru își așteaptă rândul pentru a câștiga o licitație [32].

5. Aplicarea, în raporturile cu partenerii comerciali, a condițiilor inegale la prestații echivalente, creând, astfel, acestora un dezavantaj concurențial. Prin „condiții inegale” se înțelege stabilirea unor tratamente diferențiate de către agenții economici participanți la această practică față de terți. Termenul de „prestații echivalente” înseamnă că, deși terții obligați sunt diferiți, obligațiile asumate de aceștia, au aceeași natură.

6. Limitarea sau împiedicarea accesului pe piață și a libertății exercitării concurenței de către alte întreprinderi, precum și acordurile de a nu cumpăra sau de a nu vinde către anumite întreprinderi fără o justificare rezonabilă, reprezintă o consecință a acelei conduite a agenților economici participanți la practica anticoncurențială în urma căreia concurenții nu își pot desfășura activitatea într-un mediu concurențial normal, deoarece sunt anihilate, în tot sau în parte, caracteristicile unei concurențe sănătoase [22].

7. Schimbul de informații. Comisia Europeană a specificat că în cazurile în care câteva întreprinderi creează un cartel, acestea vor crea și un mecanism care să le asigure că fiecare dintre membri va respecta regulile asupra cărora s-a convenit, schimbul de informații reprezentând o parte importantă a acestui mecanism. Uneori, va exista un simplu schimb de informații între membrii cartelului, alteori procesul de colectare, procesare și diseminare a informației, poate avea loc prin intermediul unei asociații comerciale, sau unui alt tip de agenție comună.

8. Acordurile referitoare la termene și condiții. Art. 101 (1) al Tratatului de Funcționare a Uniunii Europene, penalizează, de asemenea, acordurile referitoare la termene și condiții. Curtea Europeană de Justiție a condamnat acordurile prin care distribuitorilor li se impuneau anumite condiții standard de vânzare, precum și măsurile luate pentru implementarea lor, deoarece acestea privau distribuitorii de posibilitatea de a devia de la prețurile fixe de vânzare cu amănuntul.

Putem observa că, în Republica Moldova, numărul cazurilor prin care se sancționează înțelegerile de cartel sunt încă puține. Încă în mai puține cazuri, instanțele de judecată mențin deciziile Consiliului Concurenței. În plus, instanțele nici nu fac uz de noțiuni din domeniul dreptului concurenței, ceea ce ar putea indica o dezvoltare insuficientă a acestei sfere a practicii judiciare din Republica Moldova.

2.3. Criterii de clasificare și evaluare a înțelegerilor de cartel.

Analizând doctrina mai multor țări, putem observa că există mai multe viziuni în privința clasificării acordurilor anticoncurențiale orizontale. Astfel, conform lui Артемьев И.И. (Artemiev I.I.) [33, p. 170], există cartelurile „dure”, adică acordurile care au cel mai mare impact negativ asupra concurenței, cu scopul „stabilirii de către concurenți a prețurilor la produsele lor, divizarea pieței între concurenți în baza principiului geografic sau în funcție de categoria de cumpărători ai produsului, precum și stabilirea de către concurenți a cotelor la producere sau vânzare a produselor pe piață”; alte carteluri – acordurile dintre agenți economici concurenți, cu scopuri altele decât cele indicate mai sus, însă în rezultatul realizării cărora se limitează concurența; acorduri ne semnificative, care nu produc un impact vizibil asupra concurenței.

Conform doctrinarului britanic Whish R. [32], acordurile orizontale se clasifică în: carteluri, care, în viziunea sa, sunt echivalente cartelurilor dure; oligopol, coluziune tacită și dominanță colectivă; acorduri de cooperare.

În urma analizei Legii concurenței nr. 183/2012 a Republicii Moldova, deducem următoarea clasificare a acordurilor anticoncurențiale orizontale: carteluri dure – reglementate de art. 7, și care nu beneficiază de excepții; acorduri anticoncurențiale orizontale interzise care au ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței; acorduri anticoncurențiale orizontale de importanță minoră; acorduri anticoncurențiale orizontale ce reglementează excepțiile individuale; acorduri anticoncurențiale orizontale ce reglementează excepțiile de bloc; acorduri anticoncurențiale orizontale care sunt permise și care rezultă din aplicarea unui act legislativ sau normativ.

Legislația, jurisprudența, dar și doctrina Uniunii Europene, cât și legea concurenței nr. 183 a Republicii Moldova au identificat câteva categorii de acorduri anticoncurențiale permise:

1. acorduri de transfer de tehnologie – acord de licență de brevet, acord de licență de know-how, etc. care conține dispoziții privind vânzarea și cumpărarea de produse sau acordarea unei licențe pentru alte drepturi de proprietate intelectuală, cu condiția ca aceste dispoziții să nu constituie obiectul principal al acordului și să fie direct legate de fabricarea produselor contractuale;

2. acorduri de cercetare și dezvoltare –acele acorduri pentru efectuarea de cercetări în comun, coroborând cunoștințele de specialitate ale partenerilor, ca și eforturile lor financiare, și care urmăresc, în principal, să obțină performanțe care sunt benefice din punct de vedere tehnic și economic, astfel încât, chiar dacă prezintă caracter monopolist, pot fi exceptate în anumite condiții.

3. acorduri de specializare – acorduri privind producția în comun, prin care părțile convin să fabrice în comun anumite produse;

4. acorduri *de minimis* - nu urmează a fi urmărite dacă acestea au doar un efect nesemnificativ asupra pieței, luând în considerare poziția slabă pe care o dețin persoanele interesate pe piața produsului în cauză;

5. acordurile de comercializare – care se bazează pe cooperarea întreprinderilor concurente în domeniul vânzării, distribuției sau promovării produselor lor, materializându-se în distribuție, activitatea de servicii, activitatea publicitară etc.;

6. acordurile de standardizare – se referă la definirea parametrilor tehnici și calitativi cărora trebuie să li se conformeze produsele actuale sau viitoare, procedeele ori metodele de producție;

7. acordurile de mediu - vizează, în principal, reducerea poluării sau îndeplinirea de către părți a anumitor obiective de mediu.

În ceea ce privește evaluarea acordurilor orizontale, Consiliul Concurenței trebuie să determine faptul dacă un acord orizontal între întreprinderi are un obiect anticoncurențial, în special dacă acordul în cauză constituie sau nu constituie un cartel dur, sau dacă acordul orizontal respectiv are efecte restrictive reale sau potențiale asupra concurenței. La etapa a doua, în cazul în care s-a demonstrat că acordul orizontal restrânge concurența și, în același timp, nu este un cartel dur, se stabilesc avantajele aduse de acest acord concurenței și se evaluează dacă acestea compensează efectele restrictive asupra concurenței. În cazul în care avantajele aduse de acord concurenței, compensează efectele restrictive ale acestuia asupra concurenței, respectivul acord poate fi exceptat de la interdicția stabilită la art.5 alin.(1) al Legii nr. 183/2012, conform art.6 al legii. În acest sens, conform art. 6 al Legii nr. 183/2012, anumite tipuri de acorduri anticoncurențiale pot fi exceptate, dacă, cumulativ, contribuie la îmbunătățirea producerii sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic; asigură

consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut; nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile pentru atingerea obiectivelor sus-menționate și nu oferă întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a produselor în cauză [24].

2.4. Impactul comportamentului cartelurilor asupra derulării investigațiilor și atragerii răspunderii juridice

Cartelurile internaționale utilizează tehnici și tehnologii din ce în ce mai sofisticate pentru a-și coordona activitățile. În pofida noilor tehnologii de comunicare, directorii de întreprinderi, par, totuși, să fi rămas la idea că negocierile referitoare la înțelegeri trebuie să fie făcute față în față. O altă caracteristică similară este că piețele au fost adesea împărțite geografic, conform înțelegerilor internaționale existente înainte de cel de-al Doilea Război Mondial. Membrii unui cartel, se întâlnesc, de obicei, pentru a determina cât de mult a vândut fiecare producător în anul precedent și pentru a calcula mărimea totală a pieței. Înțelegerea asupra alocării volumului devine bază pentru: un „buget” anual pentru cartel, o funcție de raportare și de audit, precum și un sistem de compensare.

În perioada 2009-2013 au fost depistate un număr de 22 de cazuri de cartel la nivelul Uniunii Europene. Perioada medie de investigații în 2009 a constituit 4 ani. În anul 2010, au fost detectate cele mai multe cazuri de cartel în Uniunea Europeană, 6 la număr, iar durata medie a investigațiilor în curs, în 2010 a fost de 6 ani [4, p.49].

Metodele de detectare a cartelurilor pot fi reactive și pro-active. Potrivit Rețelei Internaționale de Concurență, metodele reactive se bazează pe un eveniment extern care are loc înainte ca autoritatea de concurență să devină conștientă de existența unei probleme, în timp ce metodele pro-active sunt inițiate din cadrul autorității și nu se bazează pe un eveniment extern. Metodele reactive pentru detectarea cartelurilor includ plângeri, alte informații externe și solicitări de clemență.

În Republica Moldova, Consiliul Concurenței inițiază procedura de examinare a presupusului caz de încălcare a legislației concurențiale la plângerea unei persoane fizice sau întreprinderi afectate de presupusa încălcare a legii sau din oficiu. Procedura de examinare a cazurilor de încălcare a legislației concurențiale cuprinde examinarea preliminară și/sau investigarea. Consiliul Concurenței are dreptul să solicite și să obțină de la întreprinderi, asociații de întreprinderi, de la autorități ale administrației publice documentele și informațiile necesare, cu indicarea temeiului juridic și a scopului solicitării informației. Întreprinderile și asociațiile de întreprinderi sunt obligate să răspundă la întrebări factuale și să furnizeze documente chiar dacă aceste documente sau informații pot fi folosite pentru a stabili împotriva lor sau a altei întreprinderi existența unei încălcări. Autoritatea de concurență poate efectua un control inopinat,

cu intrarea în încăperi, pe terenuri sau în mijloace de transport aflate în proprietatea sau în folosința întreprinderii, examinarea de registre și orice documente aflate în raport cu obiectul și scopul investigației, ridicarea sau obținerea de copii sau extrase, sigilarea încăperilor destinate activității întreprinderii sau asociației de întreprinderi.

3. Rolul politicii de clemență în contracararea înțelegerilor de cartel cuprinde, din punct de vedere structural, 4 paragrafe, dintre care unul reprezintă concluzii.

3.1. Analiza noțiunii și efectelor aplicării politicii de clemență

Politica de clemență este o inovație destul de recentă în materie de aplicare a reglementărilor de concurență, devenind un mecanism central pentru autoritățile de concurență, în efortul de a preveni și de a descuraja formarea cartelurilor. Considerată ca fiind una dintre cele mai eficiente metode de combatere a cartelurilor, politica de clemență s-a dovedit a fi un instrument crucial și un stimulent pe măsură, oferit membrilor unui cartel pentru încetarea acestei activități ilegale [21].

La nivelul Uniunii Europene, politica de clemență a fost introdusă în 1996, conform modelului american, și a fost revizuită în 2002 și 2006, prin Comunicări ale Comisiei Europene.

Elementele cheie ale succesului programului de clemență sunt identificate în Raportul ECD cu privire la carteluri și clemență [20], și anume: imunitatea completă de sancțiuni care să fie oferită primului solicitant, sporește recompensa pentru cooperare; doar primul solicitant ar trebui să beneficieze de imunitate completă. Extinderea programului asupra solicitanților următori, cu o diferență surprinzătoare de recompensă, stimulează interesul de a fi primul membru care detectează o înțelegere, contribuind, prin aceasta, la destabilizarea cartelului, pentru că dacă beneficiile pe care le-ar obține cel de-al doilea solicitant s-ar ridica la cele care li s-ar cuveni primului, atunci s-ar putea întâmpla că nimeni nu ar dori să solicite; programul ar trebui să fie transparent și cert la maximum; potențialii solicitanți ar trebui să fie în stare să prezică pe cât de exact posibil, rezultatul solicitării lor; programul nu ar trebui să fie disponibil în circumstanțele în care autoritatea de concurență a început deja o investigație.

Programele de clemență destabilizează înțelegerile de tip cartel. Conform lui Spagnolo G. [29], programul de clemență promovează instabilitatea cartelurilor, din moment ce raportarea devine mai profitabilă și, în dependență de strategiile care oferă beneficii, pedeapsa este mai puțin eficientă. Conform lui Carmeliet T. [12], aproape 60% din încălcările de cartel sunt descoperite prin clemență, motiv pentru care eficiența unui astfel de sistem poate cu greu fi subestimată.

Legiuitorul Republicii Moldova introduce pentru prima dată politica de clemență prin Legea concurenței nr. 183 din 2012. Cu toate acestea, până în prezent, conform datelor publicate

de Consiliul Concurenței, nu există încă nici un caz de acordare a clemenței pentru întreprinderile – membre ale unui cartel.

3.2. Identificarea tipurilor de imunități și reducerea cuantumului amenzi

Începând cu intervalul 2000-2004 până în prezent, s-a înregistrat o creștere substanțială a amenzilor totale impuse de Comisia Europeană. Între anii 2000-2004, Comisia a impus amenzi care s-au ridicat la un total de aproximativ 3,5 miliarde euro în 30 de cazuri separate, în timp ce în cea de-a doua jumătate a decadei (2005-2009), amenzile impuse în 33 de cazuri separate s-au triplat, ajungând la 9,7 miliarde euro. Unii autori [27] susțin că o creștere semnificativă a amenzilor poate fi o măsură complementară eficientă după introducerea politicii de clemență.

Conform lui Stephan A. [30, p.227], în Uniunea Europeană, 2/3 din investigațiile cartelurilor încheiate din 2001, au fost descoperite de un membru al cartelului care a primit în schimb imunitate la amendă. În plus, reduceri de clemență în schimbul cooperării firmelor care nu s-au calificat pentru imunitate li s-a oferit cel puțin unei întreprinderi în aproximativ 90% din cazuri.

În multe state ale lumii, printre care România, Federația Rusă, Franța, Australia, SUA, acest instrument este utilizat pe deplin, existând o practică bine definită referitoare la: momentul introducerii politicii de clemență, condițiile pentru acordarea imunității la amendă și cuantumul reducerii amenzilor, existența opțiunii de marker, precum și câteva exemple de cazuri importante.

În Republica Moldova, art. 90 al Legii nr. 183/2012 stabilește condițiile generale pentru acordarea clemenței. Astfel că orice întreprindere sau asociație de întreprinderi care dorește să solicite imunitate la amendă trebuie să se adreseze Consiliului Concurenței și să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

a) cooperează în mod real, total, continuu și prompt cu Consiliul Concurenței pe parcursul întregii proceduri de investigație, adică: furnizează Consiliului Concurenței toate informațiile relevante și elementele probatorii de care dispune sau ar trebui să dispună referitoare la încălcarea suspectată; rămâne la dispoziția Consiliului Concurenței pentru a răspunde oricărei solicitări care ar putea contribui la stabilirea faptelor în cauză; nu distruge, nu falsifică și nu ascunde informații relevante ori elemente probatorii referitoare la presupusul acord; și nu dezvăluie existența cererii pentru clemență sau conținutul acesteia înainte ca Consiliul Concurenței să transmită raportul de investigație părților;

b) a încetat, la solicitarea Consiliului Concurenței, implicarea în presupusul acord;

c) nu a dezvăluit intenția sa de depunere a unei cereri pentru clemență sau elemente ale cererii.

Imunitatea la amendă reprezintă exonerarea de la aplicarea amenzii pentru încălcarea prevederilor art. 5 alin. (1). Imunitățile se clasifică în:

Imunitate de tip A - se va acorda în cazul întrunirii cumulative a următoarelor condiții: întreprinderea sau asociația de întreprinderi este prima care furnizează informații și elemente probatorii care, în opinia Consiliului Concurenței, permit declanșarea procedurii de investigație și efectuarea de inspecții; la data furnizării elementelor probatorii, Consiliul Concurenței nu deținea suficiente elemente pentru declanșarea procedurii de investigație sau efectuarea de inspecții; sunt îndeplinite condițiile generale pentru acordarea clemenței.

Imunitatea de tip B – se va acorda dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: întreprinderea sau asociația de întreprinderi este prima care furnizează informații și elemente probatorii ce vor permite Consiliului Concurenței să stabilească încălcarea prevederilor art. 5 alin. (1); la data furnizării elementelor probatorii, Consiliul Concurenței nu deținea suficiente elemente pentru a stabili încălcarea prevederilor art. 5 alin. (1); nicio întreprindere sau asociație de întreprinderi nu obținuse imunitatea; sunt îndeplinite condițiile generale pentru acordarea clemenței [24].

Legea nr. 183/2012 mai prevede faptul că întreprinderile sau asociațiile de întreprinderi care dezvăluie participarea lor la un acord ce afectează concurența, dar care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea imunității, pot beneficia de o reducere a cuantumului amenzii față de nivelul care le-ar fi fost aplicat în mod normal. În acest sens, întreprinderea sau asociația de întreprinderi trebuie să furnizeze Consiliului Concurenței elemente probatorii referitoare la pretinsa încălcare a legii, care să aducă o contribuție suplimentară semnificativă în raport cu cele aflate deja în posesia acestuia. Această contribuție se referă la măsura în care elementele probatorii, necunoscute până la acea dată, furnizate de o întreprindere consolidează, prin înseși natura lor sau prin gradul lor de precizie, capacitatea Consiliului Concurenței de a demonstra existența presupusului acord.

În urma procedurii de investigație, Consiliul Concurenței va determina nivelul reducerii de care va beneficia întreprinderea sau asociația de întreprinderi, raportat la amenda care i-ar fi fost aplicată în mod normal: a) pentru prima întreprindere – o reducere cuprinsă între 30% și 50%; b) pentru a doua întreprindere – între 20% și 30%; c) pentru celelalte întreprinderi – de maximum 20%.

Cu referire la prevederile referitoare la politica de clemență, în Republica Moldova nu există exonerare de răspundere penală, prevăzută de articolul 246 Cod Penal. Această scăpare a legiuitorului trebuie reparată în cel mai scurt timp pentru a oferi posibilitatea eventualilor solicitanți de clemență să nu fie supuși riscului de atragere la răspundere penală, mai ales deoarece sancțiunea stipulată în art. 246 din Codul penal al Republicii Moldova prevede

privațiune de libertate de până la 3 ani. Prevederile acestui articol fac inaplicabilă utilizarea politicii de clemență pentru deconspirarea acordurilor anticoncurențiale interzise.

3.3. Trasarea tendințelor și perspectivelor de dezvoltare a politicii de clemență în Uniunea Europeană și Republica Moldova

1. Din cauza faptului că la moment, în statele membre ale UE, există cel puțin 20 de sisteme de clemență diferite, una dintre probleme este lipsa unei abordări comune. La nivel european a fost stabilită deja o rețea de concurență pentru a reduce riscul ca un stat membru să înceapă propria investigație în paralel cu Comisia Europeană. În cadrul Rețelei Europene de Concurență (REC) a fost creat Modelul de Program de Clemență care să ofere o armonizare delicată a programelor statelor europene, dar nu este suficient pentru a soluționa toate problemele pe care le are un solicitant de clemență.

2. În timp ce Comisia Europeană nu are sanțiuni penale în politica sa, tot mai multe state membre introduc această procedură în sistemele lor naționale. Există riscul ca în urma realocării cauzelor de la Comisia Europeană, unii indivizi care cooperează în cadrul programului comun de clemență al UE să fie supuși riscului de a fi sancționați penal. Aceasta ar implica modificări în structura și sistemul instanțelor europene care ar trebui reformate, deoarece sancțiunile penale necesită garanții ale drepturilor procedurale [13].

3. În ceea ce privește sistemul de numere de ordine, Republica Moldova, politica de clemență nu include existența acestuia. Astfel, pentru facilitarea procedurii de solicitare, pentru încurajarea potențialului solicitant și cu scopul de a-i oferi o perioadă de timp pentru a colecta probe, încurajăm introducerea acestui sistem în procedura solicitării imunității la amendă.

4. Unii doctrinari [12] au abordat și anumite considerații de drepturile omului în politica de clemență. Din moment ce Comisia deține și combină funcții de investigare, acuzatorii și de judecare, ar putea avea loc anumite încălcări ale drepturilor carteliștilor, cum ar fi dreptul lor la apărare. Adică trebuie să existe condiția că ulterior, este asigurat un control jurisdicțional complet, garantând, astfel, dreptul la un judecător independent și imparțial.

5. Confidențialitatea informației. Comisia Europeană a susținut că instanța națională ar trebui să ia în considerare dacă documentul pentru care se solicită dezvăluirea este cumva relevant pentru scopul creanței, și dacă există alte surse de probă, care sunt la fel de eficiente pentru acest scop și care nu ar da naștere la îngrijorări cu privire la consecințele dezvăluirii pentru funcționarea eficientă a programului de clemență.

6. Acordul de recunoaștere a vinovăției. În SUA, participantul la cartel care cooperează cu autoritățile, poate ajunge la un acord de recunoaștere a vinovăției cu Departamentul de Justiție în orice moment, începând cu faza foarte timpurie a investigației, până când sunt aduse învinuirile formale.

7. Acțiuni private în despăgubire. Încă din 2005, Comisia Europeană a deschis un dialog cu privire la necesitatea, sensul și provocările în instituirea de acțiuni private în despăgubire atribuite încălcărilor de drept concurențial. În 2011, Comisia a supus consultărilor publice ideea de despăgubire colectivă, inițiind ultima etapă a dialogului privind facilitarea acțiunilor private în despăgubire. Dreptul victimelor la compensare îi include, de asemenea și pe cumpărătorii indirecti, dauna financiară colectivă adusă acestora poate fi substanțială.

Legea nr. 183/2012 a Republicii Moldova prevede că persoanele fizice sau juridice care se consideră prejudiciate printr-o practică anticoncurențială interzisă de prezenta lege vor putea înainta cerere privind acordarea de despăgubiri în termen de un an de la data la care decizia Consiliului Concurenței. Cu toate acestea, se atestă lipsa de orientări speciale în domeniu de care ar putea să se ghideze instanțele judecătorești și Consiliul Concurenței în soluționare a unor astfel de acțiuni.

8. Compensare. În SUA și Coreea de Sud, autoritatea de concurență plătește recompense pentru cei care raportează cu privire la încălcările dreptului concurenței, prezentând documente justificative. Mărimea recompensei depinde de gravitatea încălcării și valoarea probelor prezentate.

9. Revendicare colectivă. Deși unele victime vor putea să-și urmărească solicitările pe bază individuală, marea majoritate a lor vor fi în stare să facă acest lucru, dacă riscurile inevitabile acestor acțiuni vor fi distribuite unui număr semnificativ de solicitanți.

Astfel, la nivel de UE și SUA politica de clemență și-a demonstrat pe deplin eficacitatea și utilitatea, iar autoritățile se află într-un continuu proces de îmbunătățire a acestui domeniu.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Politica energetică în domeniul concurenței nu este un lux pe care și-l permit țările bogate. Este o necesitate imperioasă pentru toți cei care tind spre crearea unei economii de piață democratice.

Generalizând asupra cercetării complexe realizate în studiul destinat reglementării juridice a cartelurilor, am ajuns la următoarele **concluzii**:

1. Ca urmare a procesului de armonizare a legislației interne la cea a Uniunii Europene, Republica Moldova a adoptat, în 2012, o nouă lege a concurenței. Art. 5 al legii, care reflectă fidel prevederile art. 101 al TFUE, interzice, fără a fi necesară o decizie prealabilă în acest sens, orice acorduri între întreprinderi sau asociații de întreprinderi, orice decizii ale asociațiilor de întreprinderi și orice practici concertate care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piața Republicii Moldova sau pe o parte a acesteia [10, p.20].

2. Deși în actele normative, cum ar fi TFUE ori alte regulamente și dispoziții, instituțiile europene păstrează noțiunea de acord anticoncurențial orizontal, în doctrină, jurisprudență, precum și în limbajul uzual se utilizează pe larg, termenul de comun acceptat de „cartel”, fără a exista vreo catalogare foarte clară a ceea ce înseamnă acest tip de acord [1, p.2].

3. În evaluarea unui cartel, trebuie avute în vedere elementele constitutive ale acestuia, cum ar fi – existența întreprinderii, acordului, deciziei sau practicii concertate, obiectului sau efectului de împiedicare, restrângere sau denaturare a concurenței pe piața Republicii Moldova sau o parte a acesteia, restricția fiind actuală, potențială și semnificativă, pentru a decide dacă această practică trebuie sau nu sancționată [7, p.52].

4. Deși caracterul prejudiciabil al cartelurilor este pe deplin recunoscut, există și o serie de acorduri anticoncurențiale care pot fi permise și sunt cele care contribuie la îmbunătățirea producției sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic, asigurând totodată consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut [5, p.68].

5. Cu referire la prevederile referitoare la politica de clemență, în Republica Moldova nu există exonerare de răspundere penală. Această scăpare a legiuitorului trebuie reparată în cel mai scurt timp pentru a oferi posibilitatea eventualilor solicitanți de clemență să nu fie supuși riscului de atragere la răspundere penală, mai ales deoarece sancțiunea stipulată în art. 246 din Codul penal al Republicii Moldova prevede privațiune de libertate de până la 3 ani. Prevederile acestui articol fac inaplicabilă utilizarea politicii de clemență pentru deconspirarea acordurilor anticoncurențiale interzise [8, p.51].

6. Pentru a beneficia de un program de clemență eficient, o jurisdicție trebuie să lupte în mod activ împotriva înțelegerilor de cartel. Dat fiind faptul că programele de clemență sunt adesea considerate ca „instrument unic și cel mai semnificativ de investigație aflat la dispoziția autorităților de aplicare a politicii anticartel”, suntem convinși că eforturile susținute în aplicarea acestuia vor aduce rezultate pozitive [8].

7. În urma cercetării practicilor europene și americane, și în baza experienței altor țări, se impune necesitatea ca Republica Moldova să înceapă să aplice politica de clemență. Deși au trecut deja 3 ani de la intrarea în vigoare a noii Legi nr. 183/2012, în Republica Moldova, nu am atestat în practică încă nici un caz de acordare a clemenței [9, p. 122].

Prin cercetarea efectuată a fost soluționată **problema științifică importantă** care rezidă în *cercetarea* multidimensională a reglementărilor juridice a înțelegerilor de cartel la nivel național și internațional, precum și *elucidarea* practicii autorității europene de concurență și a jurisprudenței europene în materie, *fapt care a avut ca efect formularea* propunerilor de *lege ferenda*, în vederea *perfecționării* cadrului normativ intern și *aplicării* uniforme, corecte și eficiente a celor mai recente soluții legislative de către Consiliul Concurenței și instanțele de

judecată din Moldova. Soluționarea problemei științifice ne permite să formulăm anumite **recomandări**:

1. Este necesară argumentarea oportunității efectuării și efectuarea propriu-zisă a studiului terminologic asupra conceptului de „cartel”. De asemenea, adoptarea termenului de „cartel”, datorită generalității sale și aptitudinii de a exprima sintetic orice înțelegere formală sau informală interzisă între întreprinderi, realizată inclusiv prin alinierea conștientă și voită la anumite practici, prin care se urmărește împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței. Din aceste considerente, propunem utilizarea generică a acestui termen, după cum o face deja Consiliul Concurenței.

2. Propunem următoarea definiție a noțiunii de „cartel”, și anume - un acord anticoncurențial orizontal, o practică concertată asupra căreia convin două sau mai multe întreprinderi sau asociații de întreprinderi, care prin fixarea prețurilor, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea piețelor sau a clienților, participarea cu oferte trucate la licitații, limitarea sau împiedicarea accesului pe piață a altor întreprinderi, aplicarea în raporturile cu partenerii comerciali a condițiilor inegale la prestații echivalente, condiționarea încheierii contractelor de acceptare de către parteneri a unor prestații suplimentare, duc la împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piață.

3. Luarea în considerare de către Consiliul Concurenței în calitate de tipuri de practici care constituie carteluri a schimbului de informații și a acordului referitor la termene și condiții. Deși acestea nu sunt prevăzute de legea concurenței Republicii Moldova nr. 183, autoritatea de concurență și instanțele de judecată trebuie să fie la curent cu cele mai noi evoluții incluse în Comunicările Comisiei Europene, precum și în jurisprudența Curții Europene de Justiție.

4. Atragerea atenției legiuitorului și specialiștilor din mediul juridic asupra ultimelor tendințe ale jurisprudenței europene ale Curții Europene de Justiție în ceea ce privește clasificarea acordurilor anticoncurențiale orizontale, conform cărora, chiar și acordurile dure interzise *per se* pot fi supuse unei evaluări prin prisma art. 101(3) TFUE, contrar legii concurenței Republicii Moldova nr.183, care în mod expres interzice orice excepții în cazul cartelurilor dure.

5. Consolidarea capacității Consiliului Concurenței, în special, a dreptului de a efectua investigații din proprie inițiativă, de a emite ordine de executare și de a impune sancțiuni eficiente (cum ar fi amenzile).

6. Promovarea politicii de clemență în rândul întreprinderilor din Republica Moldova și contribuirea la consolidarea unui mediu de afaceri stabil, a unei concurențe reale și sănătoase, precum și a unei activități consolidate atât din partea autorității de concurență, mediului juridic,

cât și a celui de afaceri, de sporire a conștientizării avantajelor politicii de clemență și a stimulentele pe care aceasta le oferă, în special, în procesul apropierii de Uniunea Europeană.

7. Introducerea exonerării de răspundere penală. Această scăpare a legiuitorului trebuie reparată în cel mai scurt timp pentru a oferi posibilitatea eventualilor solicitanți de clemență să nu fie supuși riscului de atragere la răspundere penală, mai ales că sancțiunea stipulată în art. 246 din Codul penal al Republicii Moldova prevede privațiune de libertate de până la 3 ani. Prevederile acestui articol fac, practic, inaplicabilă utilizarea politicii de clemență. Considerăm oportună introducerea unui nou alineat: *(2) Nu se pedepsește persoana care, mai înainte de a fi începută urmărirea penală, denunță organelor de urmărire penală participarea sa la comiterea infracțiunii prevăzute la alin. (1), permițând astfel identificarea și tragerea la răspundere penală a celorlalți participanți.*

8. Introducerea sistemului de numere de ordine, pentru facilitarea procedurii de solicitare și pentru încurajarea potențialului solicitant și cu scopul de a-i oferi o perioadă de timp pentru a colecta probe, printr-un articol nou în Legea concurenței care să prevadă detaliat procedura de acordare a numărului de ordine. De asemenea, se propune introducerea unui nou articol 92¹ care să prevadă procedura de acordare a numărului de ordine.

9. Introducerea posibilității de executare privată – în art. 79 al legii este prevăzut că independent de sancțiunile aplicate, dreptul la acțiune al persoanelor fizice și/sau juridice pentru repararea integrală a prejudiciului ce le-a fost cauzat printr-o practică anticoncurențială interzisă, rămâne rezervat. Se atesta lipsa de orientări speciale în domeniu, de care ar putea să se ghideze instanțele judecătorești, Consiliul Concurenței, părțile și terții care au legătură cu cauza. Reclamantul ar trebui să aibă acces la materialele dosarului care se afla la examinarea Consiliului Concurenței, cu anumite restricții.

10. Introducerea unui mecanism care să indice o modalitate de determinare a prejudiciului cauzat de o practică anticoncurențială și a criteriilor relevante care ar susține repartizarea răspunderii între participanții la cartel, precum și determinarea statutului beneficiarului de imunitate, care din moment ce a colaborat cu Consiliul Concurenței, trebuie să fie degrevat de răspunderea solidară, fiind pasibil de răspunderea doar pentru prejudiciu cauzat furnizorilor și cumpărătorilor direcți.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de aplicabilitatea practică a recomandărilor formulate în teză și de propunerea modificărilor de *lege ferenda* la Legea concurenței 183/2012. Cercetarea poate fi utilizată pentru perfecționarea programelor de studiu ale instituțiilor și facultăților de drept, dar și la instruirea cadrelor din sistemul judecătoresc. În final, concluziile generate pot fi utile Consiliului Concurenței în procesul de examinare a plângerilor, efectuare a investigațiilor și luare a deciziilor, cât și instanțelor de

judecată, la examinarea dosarelor privind înțelegerile de cartel, datorită caracterului exemplificativ din jurisprudența europeană, ce explică modul de implementare a noilor norme concurențiale din Republica Moldova, care sunt într-o mare măsură armonizate celor ale UE.

Avantajele elaborărilor propuse rezidă în înțelegerea noțiunilor și termenilor care sunt explicați în această cercetare ar putea preveni anumite erori în domeniul aplicării normelor concurențiale. Mai mult, această analiză ar putea fi benefică pentru autoritatea de concurență, mediul academic și juridic, precum și mediul de afaceri pentru îmbunătățirea și sporirea culturii concurențiale, prevenirea anumitor practici anticoncurențiale în corespundere cu cerințele Acordului de Asociere dintre RM și UE, în scopul asigurării unui mediu concurențial benefic tuturor cetățenilor.

Impactul asupra științei. Prezenta lucrare reprezintă una dintre puținele cercetări din doctrina autohtonă realizată în vederea studierii problematicei reglementării cartelurilor conform legislației Republicii Moldova, în contextul prevederilor normative și a jurisprudenței europene. Concluziile făcute în urma cercetărilor efectuate, precum și recomandările elaborate în baza acestor concluzii, reprezintă o sursă importantă pentru formarea, dezvoltarea și detalierea doctrinei naționale în domeniul științific al problematicei cartelurilor din Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Băieșu A., Bologan D. Unele reflecții referitoare la definiția termenului de „cartel”. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, 2015, nr.11 (181), p.2-4.
2. Baker D. Trying to use criminal law and incarceration to punish participants and deter cartels raises some broad political and social questions in Europe. În: European Competition Law Annual. Hart Publishing, 2014, p. 41-61;
3. Bauxbaum M. Deutches Internationales Kartellrecht. În: Berkeley Law, 1964. 16 p. <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2980&context=facpubs> (vizitat la 9.01.2015);
4. Berinde M., Fora A.F. The cartel in the European Union and Romania – retrospective of the years 2009-2013. În: Economic Sciences, 2014. p. 70-78.
5. Bologan D. Acorduri de transfer de tehnologie – aspecte din legislația concurențială a Republicii Moldova și a Uniunii Europene. În: Intellectus, 2015, nr.1, Chișinău. p. 68-72.
6. Bologan D. Dreptul concurenței. Note de curs. Chișinău: T-PAR, 2014. p.164.
7. Bologan D. Generalities on the constituent elements of a cartel. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, 2016, Chișinău, p.46-53.

8. Bologan D. Particularitățile efectelor politicii de clemență. În: Закон и Жизнь, 2015, nr. 12 (286), Chișinău. p. 47-52.
9. Bologan D. Perspective de dezvoltare a politicii de clemență. În: Studia Universitatis Moldaviae, Nr. 3 (93) 2016, Chișinău. p. 117-123.
10. Bologan D. The Adjustment of Moldova's Competition Law to European Union Competition Law. Europa-Kolleg Hamburg, Institute for European Integration, February 2015, 39 p. <https://europa-kolleg-hamburg.de/publikationen/adjustment-moldovas-competition-law-european-union-competition-law/> (vizitat 9.02.2015).
11. Bulmaga O. Măsurile organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practici anticoncurențiale. Teză de dr. în drept. Chișinău, 2014. 183 p.
12. Carmeliet T. How lenient is the European leniency system? An overview of current (dis)incentives to blow the whistle. Jura Falconis, 2011-2012. nr. 3. p.463-512.
13. Carstensen P.C. Antitrust law and the paradigm of industrial organization. În: Davis Law Review. University of California, 1983. p. 487-499.
14. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial, 14.04.2009, nr. 72-74 art Nr : 195.
15. Connor J. Price-Fixing Overcharges: Legal and Economic Evidence. În: Law and Economics. United Kingdom: Elsevier Ltd, 2007, vol. 22. 167 p. <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/19254/1/sp05co03.pdf> (vizitat la 5.03.2014).
16. Dick A. When are Cartels Stable Contracts? În: Journal of Law and Economics, 1996, nr. 39, p.241-283.
17. Ezrachi A. EU competition law – an analytical guide to the leading cases. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010. 500 p.
18. Fear J. Cartels and Competition: neither markets nor hierarchies. Harvard Business School, 2006, nr. 07-011. 33 p <http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/07-011.pdf> (vizitat la 11.01.2015);
19. Fiebig A. The German Federal Cartel Office and the application of Competition Law in Reunified Germany. În: Journal of International Law, 1993, vol. 14, nr. 3, p. 373-408.
20. Fighting Hard Core Cartels: Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes. OECD Report, 2002. 103 p. <http://www.oecd.org/competition/cartels/1841891.pdf> (vizitat la 2.07.2014).
21. Gärtner D., Zhou J. Delays in Leniency Application: Is There Really a Race to the Enforcer's Door? Tilburg University, 2012, 31 p. <http://ssr.com/astract=2187771> (vizitat la 2.02.2014).

22. Gheorghiu G., Nița M. Dreptul concurenței interne și europene. București: Universul Juridic, 2011, p. 272.
23. Hard Core Cartels. International Chamber of Commerce Task Force on Competition and Trade 27.06.2002, nr. 225/577. 4 p.
24. Legea concurenței Republicii Moldova nr. 183 din 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.09.2012, nr.193-197.
25. Legea Republicii Moldova cu privire la protecția concurenței nr. 1103-XIV din 30.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.12.2000, nr. 166-168. Abrogată.
26. Levenstein M., Suslow V. Cartels and Collusion. În: Oxford Handbook on International Antitrust Economics, 2012. 32 p.
27. Motta M., Polo M. Leniency programs and cartel prosecution. În: International Journal of Industrial Organisation, 2003, p.347-379.
28. Recommendation of the Council concerning Effective Action Against Hard Core Cartels, OECD, 25.03.1998, nr. C(98)35/FINAL. <http://www.oecd.org/daf/competition/2350130.pdf> (vizitat la 21.02.2014).
29. Spagnolo G. Leniency and whistleblowers in antitrust. În: Buccirosi P. Handbook of Antitrust Economics. MIT Press: Cambridge MA US, 2004. 46 p.
30. Stephan A. Cartels. În: Handbook on European Competition Law, 2013, p.216-241. (vizitat la 12.04.2013).
31. Tschierschky S. Cartel and Trust. A comparative study of their nature and significance. Göttingen. În: Journal of Economics and Statistics, 1904, vol. 27 (82). nr. 6. p. 837-842.
32. Whish R. Competition Law. Oxford: Oxford University Press, 2009. 1006 p.
33. Алешин Д.А., Артемьев И.Ю., Борзило Е.Ю., Сушкевич А.Г. Конкурентное право России. М.: НИУ ВШЭ, 2012. 700 с.
34. Венедиктов А.В., Науч. ред.: Иванов А.А.: Избранные труды по гражданскому праву. В 2-х томах. Т. 1, Издательство: Статут. Москва, 2004. 463 с.
35. Каминка А.И. Предпринимательские союзы. Очерки картельного права. Тип. т-ва Обществ. польза, 1909, 183 с.
36. Синайский В.И. Договор предпринимательского союза (синдиката и треста). Сборник статей по гражданскому и торговому праву. Памяти профессора Габриэля Феликсовича Шершеневича. Статут, 2005, с. 56 – 70.

ADNOTARE

**BOLOGAN Dumitrița. „Reglementarea juridică a cartelurilor”. Teză de doctor în drept.
Specialitatea științifică: 553.02 – Dreptul afacerilor. Chișinău, 2016.**

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 282 titluri, 7 anexe, 151 de pagini de bază. Rezultatele obținute au fost publicate în 7 reviste de specialitate.

Cuvinte cheie: cartel, cartel dur, concurență, acord, practici, investigație, răspundere, clemență, imunitate.

Domeniul de studiu: Dreptul afacerilor.

Scopul lucrării rezidă în cercetarea complexă și detaliată a cadrului normativ național și internațional, a materialului teoretic și practic, în vederea reliefării modului în care sunt reglementate cartelurile, atât în Republica Moldova, cât și în Uniunea Europeană, pentru realizarea căreia, au fost stabilite câteva **obiective:** analiza conceptelor de „cartel”, a tipurilor de practici care constituie carteluri, a politicii de clemență; evidențierea lacunelor; formularea recomandărilor de *lege ferenda*.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării. Lucrarea reprezintă o primă încercare de a realiza o cercetare juridică care abordează acordurile anticoncurențiale orizontale, cu analiza problematicii de terminologie, cadrului normativ și a opiniilor doctrinare.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în *cercetarea* multidimensională a reglementărilor juridice a înțelegerilor de cartel la nivel național și internațional, precum și *elucidarea* practicii autorității europene de concurență și a jurisprudenței europene în materie, *fapt care a avut ca efect formularea* propunerilor de *lege ferenda*, în vederea *perfecționării* cadrului normativ intern și *aplicării* uniforme, corecte și eficiente a celor mai recente soluții legislative de către Consiliul Concurenței și instanțele de judecată din Republica Moldova.

Semnificația teoretică rezultă din studiul complex al reglementării juridice a cartelurilor în contextul noii Legi a concurenței RM pentru comunitatea științifică autohtonă.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de aplicabilitatea practică a concluziilor și recomandărilor formulate atât de către Consiliul Concurenței, instanțele de judecată, cât și de specialiștii din mediul juridic.

Implementarea rezultatelor cercetării. Aserțiunile și constatările incluse în această lucrare au fost utilizate în cadrul prelegerilor și seminarelor de dreptul concurenței în cadrul Facultății de Drept a USM și Școlii de Vară pentru doctoranzi în cadrul College of Europe din Natolin, Polonia.

АННОТАЦИЯ

Думитрица БОЛОГАН. „Правовое регулирование картельных соглашений”,
диссертация на соискание ученой степени доктора права.

Научная специальность: 553.02 – Предпринимательское право. Кишинэу, 2016

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографический список из 282 наименований, 7 приложения, 151 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 7 специализированных журналах.

Ключевые слова: картель, жесткий картель, конкуренция, соглашение, практика, расследование, ответственность, смягчение ответственности, иммунитет.

Область исследования: Предпринимательское право.

Цель исследования является комплексное и подробное изучение национальной и международной нормативной базы, чтобы выявить способы регулирования картельных соглашений как в РМ, так и в ЕС, посредством решения следующих **задач:** анализ понятия «картель», типов картельной практики, политики смягчения ответственности; выявление пробелов и формулирование предложений *lege ferenda*.

Научная новизна и оригинальность. Данная работа является первой попыткой проведения правового исследования в отношении ограничивающих конкуренцию горизонтальных соглашений.

Решенная научная задача состоит в многоаспектном *исследовании* юридического регламентирования картельных соглашений на национальном и международном уровнях, а также в *освещении* практики европейских структур по защите конкуренции и европейской юриспруденции в данной области, *что привело к формулированию* предложений *de lege ferenda*, нацеленных на *усовершенствование* внутренних нормативных рамок и единообразное, правильное и последовательное применение Советом по конкуренции и судебными инстанциями наиболее актуальных законодательных решений.

Теоретическая значимость проистекает из комплексного изучения юридического регламентирования картелей в контексте нового Закона о конкуренции РМ для национального научного сообщества.

Практическая значимость работы определена практической применимостью выводов и рекомендаций Советом по конкуренции, судебными инстанциями, а также специалистами в области юриспруденции.

Внедрение научных результатов. Содержащиеся в данной работе утверждения и выводы были использованы в рамках лекций и семинаров по конкурентному праву, проводимых на Факультете права ГУ Молдовы. Они также были вынесены на обсуждение в рамках работы Летней школы для докторантов в Колледже Европы в Натолине, Польша.

ANNOTATION

**BOLOGAN Dumitrița. „Legal regulation of cartel agreements”. PhD in Law Thesis.
Scientific specialisation: 553.02 – Business Law. Chișinău, 2016.**

The structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 282 titles, 7 appendices, 151 pages of basic text. The achieved results were published in 7 scientific papers in scientific reviews.

Key words: cartel, hard core cartel, competition, agreement, practices, investigation, liability, leniency, immunity.

The *field of study:* Business Law.

The *goal of the paper* lies in a complex and detailed research of the national and international framework, the theoretic and practical material in order to highlight the manner in which the cartels are regulated both in the Republic of Moldovan and in the European Union, for the achievement of which several *objectives* have been established: analysis of cartel concepts, types of practices that constitute cartels; leniency policy analysis; highlighting gaps; *lege ferenda* proposals.

The novelty and scientific uniqueness of the paper. This paper is the first attempt to achieve a comprehensive legal research addressing horizontal anti-competitive agreements, by analysing terminological issues, research of the legal and doctrinal opinions.

The solution of the important scientific problem lies in multidimensional *researching* of the legal regulation of cartels at national and international levels, as well as *elucidating* the practice of the European competition authority and the European case-law, *which has resulted in formulating lege ferenda* proposals, in order to *improve* the domestic legislation, for an uniform, correct and consistent *application* of the most recent legislative solutions by the Competition Council and courts in the Republic of Moldova.

The theoretical significance results from the complex study of the legal regulation of cartels in the context of the new Law on competition of the RM for the local scientific community.

The practical value of the paper is determined by the practical application of the formulated conclusions and recommendations by both the Competition Council, courts and the legal specialists.

The implementation of the scientific results. The conclusions and recommendations of this paper have been used in competition law lectures and seminars conducted at the Faculty of Law of the State University of Moldova and in the framework of the Summer School for PhD students in the College of Europe in Natolin, Poland.

BOLOGAN DUMITRIȚA

**REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ÎNȚELEGERILOR DE
CARTEL**

553.02 – DREPTUL AFACERILOR

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 23.11.2016
Hîrtie ofset, Tipar ofset.
Coli de tipar.: 2,0

Formatul hîrtiei 60x84 1/16
Tirajul 60 exemplare
Comanda nr. 148/16

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
Str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD, 2009